

Adam Grzebiela
nauczyciel historii w Gimnazjum
im. Józefa Piłsudskiego w Szymanowie

TEMAT: Średniowieczne społeczeństwo feudalne.

Poziom kształcenia: III etap edukacyjny

1. CELE OPERACYJNE LEKCJI

Uczeń:

- zna terminy: feudalizm, hołd, lenno, senior, wasal, pasowanie na rycerza
- omawia przebieg ceremonii pasowania na rycerza
- określa cechy charakterystyczne feudalizmu jako systemu społeczno-ekonomicznego średniowiecznej Europy
- wyjaśnia na czym polegała zależność między seniorem a wasalem
- wskazuje skutki procesu tworzenia się społeczeństwa stanowego
- dostrzega skomplikowany system zależności lennych, które rodziły wiele problemów moralnych

2. METODY

opis, dyskusja, drama

3. ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- scenariusz aktu pasowania na rycerza napisany na podstawie – Jan z Beka „Kronika biskupstwa utrechckiego” w: Tadeusz Mosiek, Historia – starożytność i średniowiecze. Ćwiczenia ze źródłami, Nowa Era, Warszawa 2004

4. PRZEBIEG LEKCJI

I. Czynności organizacyjno-porządkowe

II. Rekapitulacja wtórna

- Uczniowie wybrani przez nauczyciela przypominają podstawowe wiadomości o średniowieczu, które poznali na poprzednich lekcjach (Bizancjum, podboje Arabów, państwo Franków, Rzesza Niemiecka).

III. Ogniwu wiążące

Nauczyciel, bazując na wiadomościach uczniów, ukazuje podział na stany społeczeństwa średniowiecznego.

Na podstawie rysunku na tablicy ukazuje średniowieczny podział ziemi, który prowadził do zależności jednych członków społeczeństwa od drugich.

IV. Tok lekcji

Nauczyciel wraz z uczniami, tworzą definicje:

- feudalizm – system społeczny, w którym społeczeństwo dzieli się na stany o zróżnicowanych prawach i obowiązkach
- lenno – ziemia otrzymywana przez wasala od seniora

Nauczyciel podejmuje dyskusję z uczniami na temat zalet i wad systemu feudalnego oraz tworzy z uczniami definicje:

- senior – osoba zapewniająca opiekę
- wasal – osoba otrzymująca opiekę w zamian za służbę na rzecz seniora

Nauczyciel prosi wybrane na lekcji wcześniejszej 4 osoby, które otrzymały do domu scenariusz i zostały poproszone o przyniesienie rekwizytów, aby odegrały scenę aktu pasowania na rycerza.

O PASOWANIU NA RYCERZAW XIII w.

Narrator

Postanowiliśmy opowiedzieć, w jaki sposób Wilhelm wedle urządzeń chrześcijańskich stał się rycerzem. Po przygotowaniu więc wszystkiego w kościele w Kolonii, po ewangelii i uroczystej mszy, król czeski zaprowadził wspomnianego giermka Wilhelma przed kardynała, wypowiadając te słowa:

Król Czeski

„Waszej Wielbności, ojczyźnie świętobliwy, przedstawiam tego wybornego giermka, prosząc najpokorniej Waszą Wielbność o przyjęcie jego pobożnego ślubowania, aby godnie mógł wejść w nasze grono rycerzy”.

Narrator

Pan zaś kardynał, ubrany w strój pontyfikalny, wytłumaczył owemu giermkowi, co to jest rycerz:

Kardynał

„Każdy, kto chce być żołnierzem, musi być wielkodusznym, wolnie urodzonym, szczodrym, doskonałym i mężnym [...]. Zanim jednakże uczynisz ślubowanie swego stanu, usłyszysz z należytą rozważą zasady reguły. Taką zaś jest reguła stanu rycerskiego: przede wszystkim

śłuchać codziennie mszy z pobożnym rozpamiętywaniem męki Pańskiej; odważnie walczyć obronie wiary katolickiej, święty kościół wraz z jego sługami uwalniać od jakichkolwiek napastników; wdowy i sieroty wspierać w ich potrzebie; unikać wojen niesprawiedliwych; nie napierać się niesłusznego żołdu; stoczyć pojedynek w obronie każdego niewinnego; uczęszczać na turnieje tylko dla ćwiczeń rycerskich; cesarzowi rzymskiemu albo jego patrycjuszowi z czcią okazywać posłuszeństwo w sprawach świeckich [...], dóbr feudalnych królewskich lub cesarskich wcale nie sprzedawać i żyć nienagannie wobec Boga i ludzi na tym świecie. Jeżeli zaś będziesz przestrzegać tych zasad rycerskiej reguły [...], osiągniesz doczesną cześć na ziemi, a po tym życiu spokój wieczysty w niebiesiach.”

Narrator

Po dokonaniu zaś tego kardynał pan położył ręce owego giermka złączone z sobą na mszale, na [miejscu], gdzie czytano ewangelię, mówiąc:

Kardynał

„Czy pragniesz więc przyjąć rycerski stan w imię Pana i spełniać wedle twej możliwości regułę, wyjaśnioną ci wedle jej tekstu?”

Giermek

„Chcę”

Narrator

Pan zaś kardynał przedłożył poniższy [tekst] wyznania giermkowi, który go wobec wszystkich w ten sposób odczytał:

Giermek

„Ja, Wilhelm, holenderskiego rycerstwa książę, świętego cesarstwa wolny wasal, przysięgą zobowiązuje się przestrzegać reguły rycerskiej w obecności pana mego Piotra [...], kardynała i legata apostolskiego, na tę przenajświętszą Ewangelię, której ręką dotykam.”

Kardynał

„To pobożne wyznanie oby było prawdziwym odpuszczeniem Twoich grzechów, Amen”.

Narrator

Po tych słowach król czeski uderzył w kark giermka, mówiąc:

Król Czeski

„Mianujecie rycerzem na cześć wszechmocnego Boga i przyjmuję łaskawie do naszego grona”[...]

Jan z Beka „Kronika biskupstwa utrechckiego”

Uczniom którzy obserwują odgrywaną scenę nauczyciel zadaje pytania dotyczące tekstu:

1. Jaką funkcję musiał pełnić kandydat na rycerza?
2. Jakie zadania musiał wypełniać rycerz? Co składa się na kodeks rycerski?
3. Co obiecano rycerzowi w nagrodę za przestrzeganie reguł?
4. Jaki charakter miała uroczystość? Świecki czy religijny. Dlaczego taki a nie inny?

Po odegraniu sceny nauczyciel dyskutując z uczniami oraz wysłuchując odpowiedzi na pytania, przedstawia sens i znaczenie ceremonii pasowania na rycerza.

Wybrany uczeń podchodzi do tablicy i rysuje przykładowy system feudalny, wpisując imiona kolegów z klasy. W wyniku krótkiej dyskusji, zastanawiamy się nad sytuacją podwójnej zależności, i kłopotów do których prowadziła w średniowieczu.

Uczniowie wyjaśniają hasło „Wasal mojego wasala nie jest moim wasalem”.

V. Rekapitulacja pierwotna (2 min)

Uczniowie przypominają co oznaczają pojęcia –feudalizm, lenno, senior, wasal, pasowanie na rycerza.

Literatura:

- Tadeusz Mosiek: Historia – starożytność i średniowiecze. Ćwiczenia ze źródłami. Nowa Era, Warszawa 2004.
- Jan z Beka: „Kronika biskupstwa utrechckiego”.